

Magyarországon a csendőrséget 100 éven belül három ízben állították fel: 1849-ben, 1881-ben, valamint 1919-ben, és három ízben szüntették meg: 1867-ben, 1919-ben és 1945-ben. A megszüntetés oka mindhárom alkalommal deklaráltan nem szakmai, hanem politikai volt.

A csendőrség francia eredetű intézmény. A testület neve eredetileg „Maréchaussée” volt. A XIII. században a francia királyok hozták létre a hadra kelt sereg kötelékében olyan alakulatokat, amelyek hivatása a katonák által elkövetett bűncselekmények (tipikusan fosztogatás, erőszakosság, gyilkosság, gyújtogatás stb.) megelőzése és felderítése volt. Mivel a testület jól működött, a hatáskörét fokozatosan kiterjesztették a haderőre békeidőben is, majd a hadművelleti területek polgári lakosságára, végül pedig — lakossági kezdeményezésre — a Francia Királyság teljes területén az egész polgári lakosságra is.

A Nagy Francia Forradalom előtt 1778-ban kapta meg a szervezet a csendőrség (gendarmerie) elnevezést. A forradalom ugyan — az államszervezet más részeihez hasonlóan — a csendőrséget is megszüntette, azonban a testületet Bonaparte NAPÓLEON visszaállította. A napóleoni császárság vonzáskörébe tartozó országokban a francia közigazgatást — annak részeként pedig a csendőrség intézményét is — átvették. Így tettek az észak-itáliai Lombardiában is, amely a Habsburg fennhatóság alól kikerülve a Francia Császárság befolyása alá került. Bonaparte NAPÓLEON bukását követően Lombardia visszakerült a Habsburgokhoz, akik a csendőrség szervezetét — mint a rend fenntartásának hatékony intézményét — továbbra is fenntartották. A lombardiai csendőrség vált az első magyarországi csendőrszervezet mintájává.

Az 1848-49-es magyar forradalmat és szabadságharcot a Habsburgok az orosz cár segítségével vérbe fojtották. A jogeljátszás vádjának címén (nevezetesen az a nép, amely felkel a törvényes uralkodója ellen, elveszti jogát az önálló nemzeti és állami létre) a magyar államot megszüntették, területét tartományokra osztva beolvasztották Ausztriába. A magyar nyelv és kultúra gyakorlását betiltották, a német nyelvet pedig kötelezővé tették. A magyar nép azonban — nem lévén realitása a fegyveres ellenállásnak — az úgynevezett passzív rezisztencia fegyveréhez nyúlt. Ennek az lett a következménye, hogy az elnyomatásukat oly drágává tették, amelybe lényegében belerokkant a Habsburg birodalom. A Habsburgok bankára a Rotschild-ház volt, amely a XIX. század hatvanas éveire már visszafogta a kölcsöneit, mert egyre kevésbé látta jó befektetésnek a neoabszolutista Habsburg birodalmat.

Ez a neoabszolutista állam vezette be először a csendőrség intézményét Magyarországon területén. Ebből fakadóan — mint az elnyomó államapparátus részét — a császári csendőrséget a lakosság utálata övezte, annak ellenére, hogy a rend fenntartása terén hatékonynak bizonyult. A Habsburg adminisztráció nem csak a bűnözők, hanem a hazafiak ellen is felhasználta a csendőrség szervezetét, amely a lakosság körében megszilárdította a szervezet elleni unszimpatiát.

A Habsburg-csendőrség felállítását megelőzően — a XIX. század első felében — magyar kezdeményezés is létrejött a csendőrség magyarországi kialakítása érdekében. A főrendi ház tagjai gyűjtésbe fogták a magyar csendőrség létrehozásáért. Akkor azonban az uralkodó még nem szimpatizált a gondolattal. A szervezet létrehozásához szükséges anyagi és jogi támogatást nem biztosította a kezdeményezés számára, ezért az elenyészett.

Mivel a XIX. század hatvanas éveinek a közepére nyilvánvalóvá vált, hogy a neoabszolutizmus államalakulata nem tartható fenn — amelyet megerősített a Habsburg birodalom solferino-i (1859. június 24.) és königgrätz-i (1866. július 3.) veresége is — az uralkodó ház és a magyar nemzet képviselői között megindultak a tárgyalások. A magyar nép érdeke is a tárgyalás volt, mivel a neoabszolutizmus körülményei között egyre nehezebb helyzetbe került a nemzet.

A Habsburg-magyar tárgyalások eredményeként jött létre a kiegyezés, amely a neoabszolutista Habsburg birodalmat dualista alkotmányos monarchiává alakította. Az új

államalakulat tulajdonképpen kettős nevet kapott: Osztrák-Magyar Birodalom = Österreichisch-Ungarisches Reich, illetve Osztrák-Magyar Monarchia = Österreichisch-Ungarische Monarchie. Az Osztrák-Magyar Birodalom elnevezés a dualizmus Habsburg felfogását tükrözte, amelynek az volt a lényege, hogy egy birodalom két felében bizonyos ügyeket önállóan intéznek. A magyar felfogás lényege pedig az volt, hogy két önálló ország, nevezetesen az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság, bizonyos ügyeit közösen intézi. A gyakorlatban a magyar felfogás érvényesült és az államalakulat elnevezése tekintetében is az Osztrák-Magyar Monarchia elnevezés vált általánossá.

Az Osztrák-Magyar Monarchiában lényegében az alkotmány szerepét töltötte be a kiegyezési törvény. Magyar nyelven a corpus jurisba 1867/XII.tc.-ként, német nyelven pedig a Reichsgesetzblatt-ba 1867.Nr.146.-ként került be.

A kiegyezési törvény megjelölte a négy közös érdekelttségű területet: 1. az uralkodói udvartartás, 2. a Pragmatica Sanctio-ból származó közös ügyek (külügy, hadügy és az ezek finanszírozását szolgáló pénzügy), 3. hitelügy, 4. a vám-és kereskedelmi szövetség. E mellett megállapította azokat a közös érdekelttségű viszonyokat, amelyekben fennállt az összehangolás érdekelttsége, de megállapodás hiányában az önálló intézkedés jogosultsága is. Ezeket nevezték nem közös, de egyetértőleg intézendő ügyeknek. Ide tartozott a hajózás, postaügyek és a pénzrendszer. (Érdekesen alakult például a pénzrendszer ügye. A papírpénz egységes volt, melynek az egyik felét Bécsben német felirattal, a másik felét pedig Budapesten magyar felirattal nyomták. Váltópénz azonban kétféle létezett. A magyar váltópénzt a Magyar Királyságban, az osztrák váltópénzt pedig az Osztrák Császárságban állították elő.)

A közigazgatás és annak részeként a rendvédelem nem tartozott a közös érdekelttségű viszonyok, illetve a nem közös de egyetértőleg intézendő ügyek csoportjába. A közigazgatás a két társország belügyét alkotta. A Magyar Királyságban és az Osztrák Császárságban a rendvédelmet önállóan szervezték.

A kiegyezést követően a Magyar Királyság területén a neoabszolutista állam valamennyi szervezetét feloszlatták. Voltak azonban olyan szervezetek — mint például a vámhivatalok — amelyeket azon nyomban létre is hoztak és a régi munkatársak többségét is átvették. A csendőrség nem tartozott ezen testületek közé. A magyar Szentkorona alá tartozó területek közül csupán Erdélyben és Horvátországban maradt fenn egy-egy császári csendőr ezred. Horvátországban a horvát autonómia tette ezt lehetővé. Erdélyben pedig elsőrendű birodalmi biztonsági érdek volt a csendőr ezred további működtetése, mivel egy esetleges fegyveres konfliktus esetén hadműveleti területnek tekintették a térséget. A hadműveleti területen pedig létfontosságú volt a megfelelő közbiztonság szavatolása, amelyre ebben az időben más szervezet nem volt alkalmas.

Az erdélyi csendőr ezred léte azonban nem állt összhangban a kiegyezési alaptörvényben foglaltakkal, mivel az a közbiztonságot — mint a közigazgatás részét — a két társország belügyének tekintette. Ezért 1876-ban az Osztrák-Magyar Monarchia közös hadseregének területileg illetékes hadtest-parancsnoksága az erdélyi csendőr ezredet átadta a Magyar Királyi Honvédségnek.

Ott ahol a Magyar Királyságban a kiegyezés nyomán a csendőr csapatokat feloszlatták, a testület tagjai semmilyen retorzióban vagy hátrányos megkülönböztetésben nem részesültek. Nyugdíjukról vagy végkielégítésükről az osztrák állam gondoskodott. Az Osztrák-Magyar Monarchia területén bárhol letelepedhettek. A felállításra kerülő magyar rendvédelmi testületek azonban őket nem vették át.

A kiegyezés utáni rendvédelmet kezdetben csendőrség nélkül képelték el, alapvetően az osztrák csendőrség dicstelen magyarországi tevékenysége miatt. Viszonylag gyorsan kiderült azonban, hogy csupán rendőrségek — karöltve más rendvédelmi szervezetekkel — nem képesek a polgári fejlődéshez szükséges közbiztonság létrehozására és fenntartására.

TISZA Kálmán — 1830-1902 (A XIX. század második felében a magyar politikai élet egyik vezéralakja. A Szabadelvű Párt alapító elnöke, belügyminiszter: 1875.III.2. - 1878.X.11., miniszterelnök: 1875.X.20. - 1890.III.13., pénzügyminiszter: 1878.X.11. - 1890.III.13., belügyminiszter: 1878.XII.5. - 1887.II.11., a király személye körüli miniszter: 1879.VII.11. - 1879.IX.25., pénzügyminiszter: 1887.II.11. - 1889.IV.9., az ezeréves Magyarország fennállás alkalmából rendezett ünneppsorozat királyi biztosa: 1896.VI.5. - 1896.VI.8.) — tűzte zászlójára a csendőrség szervezete visszaállításának gondolatát. TISZA azonban már a demokratikus úton választott magyar kormány alárendeltségében és a törvényes rend keretei között működő szervezetet kívánt létrehozni. TISZA kezdetben az államapparátuson belül fogadtatta el a csendőrség intézményének reorganizálására irányuló álláspontját, ennek nyomán pedig a kormány javaslata gyanánt a törvényhozó testület elé terjesztette a szervezet létrehozását tartalmazó indítványát.

A magyar országgyűlés az 1881/II.tc. „a csendőrség legénységi állománynak a kiegészítéséről” és az 1881/III.tc. „a közbiztonsági szolgálat szervezéséről” címmel fogadta el a Magyar Királyi Csendőrség felállítására vonatkozó törvényeket. Az uralkodó a törvényeket 1881. február 14-én szentesítette (1936-tól ez a dátum vált az évente megünnepeelt Csendőrnappá). A szentesítés lényegében a mai fogalmaink szerinti hatálybalépést jelentett. Az Osztrák-Magyar Monarchia mindkét társországában, az Osztrák Császárságban és a Magyar Királyságban is, a legmagasabb közjogi méltóság az államfő volt. Mindkét társországnak külön államfői tisztsége volt, Ausztriában a császár, Magyarországon a király. Az Osztrák-Magyar Monarchiának nem volt közös államfője, de az osztrák császári és a magyar királyi közjogi legfelsőbb tisztségeket egyazon személy töltötte be: a Habsburg-ház feje, Ferenc József, aki egyszerre volt osztrák császár és magyar király. A magyar ügyekbe az osztrák császárnak, az osztrák ügyekbe a magyar királynak nem volt beleszólása. A magyar ügyekkel Ferenc József, mint magyar király foglalkozhatott. Királyi minőségében szentesítette Magyarország törvényeit.

A Magyar Királyi Csendőrségnek a történelmi Magyarország területére kiterjedő kiépítése három évet vett igénybe. A folyamat kiinduló bázisa az erdélyi csendőrség volt, amely a Magyar Királyi Csendőrség struktúrájába önálló csendőrkerületként tagozódott be. Mivel a csendőrök személyükben katonának minősültek, a személyi kérdések a honvédelmi tárca hatáskörébe tartoztak. A csendőrök katonai rangokat viseltek és a testületen belüli függelmi viszonyok is katonaiak voltak. A szervezet azonban a szakmai felügyelet és az anyagi ellátás, valamint minden más téren a belügyi tárca alá tartozott, mint magyar rendvédelmi testület.

A Magyar Királyi Csendőrség működési területe a vidék volt. A városok közigazgatási területére nem terjedt ki a testület fennhatósága. A szervezet működési időszakában az ország területének és lakosságának döntő többsége a „vidék” fogalom körébe tartozott. A csendőrség eredményes tevékenysége nyomán a XIX. század utolsó évtizedére a magyar vidék közbiztonsági állapotai felzárkóztak Nyugat-Európa legbiztonságosabbnak tartott térségeihez.

1919-ben, a vesztes háború körülményeit felhasználva, a magyarországi kommunisták — a szociáldemokraták segítségével — puccs útján magukhoz ragadták az államhatalmat. Ekkor szüntették meg másodszer Magyarországon a csendőrséget. A kommunista párt által irányított erők kikiáltották a Tanácsköztársaságot, a régi államalakulatot és az érvényben lévő törvényeket hatályon kívül helyezték. A Tanácsköztársaságon belül a rend fenntartására az úgynevezett Vörös Őrséget hozták létre egyetlen rendvédelmi szervezetként, amely a kommunista párt vezetőinek a személyes irányítása alatt állt.

A korábbi rendvédelmi testületek tagjait nem kényszerítették arra, hogy az új szervezetbe lépjenek. Egyszerűen a Vörös Őrség tagjának tekintették a régi rendvédelmi testületek mindazon tagjait, akik nem tiltakoztak a Vörös Őrségbe való besorolásuk ellen. A régi rendvédelmi testületek tagjai közül aki akart szabadon távozhatott. A csendőrök döntő

többsége azonban nem tiltakozott. A kommunista puccs színterei ugyanis elsősorban a közigazgatási centrumokat magukba foglaló városok voltak. Itt zajlottak le az események. Vidékre nehezen jutottak el a hírek. Ami eljutott, azt sem értették az ott élők, csak részlegesen. Az emberek, így a csendőrök többsége sem volt tisztában azzal, hogy mi is az a kommunizmus. Egyébként pedig a csendőrök nem értettek máshoz, mint a rendfenntartáshoz, amit továbbra is hűségesen végeztek. Állásuk elvesztése esetén személyük és családjuk egzisztenciája is veszélybe került volna.

A Tanácsköztársaság 133 napos fenállása során a vidék rendfenntartásában egyébként sem történtek mélyreható változások. A Tanácsköztársaság vezetőinek ezen időszak alatt csupán arra futotta az idejükből, hogy a vezetőposztokon lévő rendvédelmi szakemberek helyére munkásokat és földműveseket állítsanak. Ezek az emberek az eredeti foglalkozásukban megbecsült szakemberek voltak ugyan és kommunistának sem mondhatók, mivel jóval kevesebb volt a kommunista párt tagsága, mint ahány vezető helyre munkásokat és parasztokat helyeztek, de a baj az volt, hogy a frissen kinevezetteknek fogalmuk sem volt arról, hogy mit kell tenniük. A rendvédelem területén teljesen tudatlanok és tapasztalanok voltak. A Tanácsköztársaság azonban a régi szakembereket sem bocsátotta el. Számukra valamilyen adminisztratív jellegű munkakört biztosítottak, ahol távoltartották őket a vezetéstől.

A Tanácsköztársaság 133 napja alatt tehát a csendőrök döntő többsége bár vörös örként, de a megszokott módon tette a dolgát. Az új rend hatásai csak igen lassan és csak részlegesen értek el hozzájuk. Az a körülmény, hogy a volt csendőrök döntő többsége a helyén maradt, nyilvánvalóan közrejátszott abban, hogy vidéken kevésbé lehetett érzékelni a változásokat. A Tanácsköztársaság ugyan hatálytalanította a magyar törvényeket, a helyükbe azonban nem hoztak létre újakat, legfeljebb néhány rendeletet bocsátottak ki. Ilyen körülmények között a rendfenntartók „természetes igazságérzetére” volt bízva a rend védelme.

A Vörös Őrség azonban nem csupán a megmaradt régi rendvédelmi szakemberekből, valamint munkásokból és parasztokból állt. A testület egy kis hányada terroralakulatként működött. Ebben a részben régi rendvédelmi szakemberek nem, kizárólag a Tanácsköztársaság hívei kaptak helyet. Az úgynevezett Lenin-fiúk és Cserni-különítmény fegyveres erőszakkal nyomták el a Tanácsköztársaság ellen fellépőket és a fegyveres ellenállókat. A Lenin fiúk és a Cserni-különítmény nem csupán levették az ellenállókat, hanem ítéletet is hoztak, az elítélteket pedig ki is végezték. Ez a fajta megoldás ellentétben állt a magyar hagyományokkal és kiváltotta a lakosság rosszallását. Magyarországon ugyanis ilyen megoldást még háború idején sem alkalmaztak. A kivételes hatalomról szóló 1912/LXXXIII.tc. ugyanis a háború időszakára vonatkozó kivételes hatalmat nem a haderő, hanem a civil közigazgatás kezébe helyezte. A hadművelési területen ugyan a kivételes hatalmat a haderő gyakorolta, azonban a katonai igazságszolgáltatási szervek ítélete nélkül senkinek az életét nem lehetett kioltani.

A Vörös Őrség Lenin-fiúk részlege és a Cserni-különítmény fellépett a potenciális ellenállók ellen is. A Tanácsköztársaság kikiállását megelőzően — karhatalmi feladatok ellátása céljából — a Duna-Tisza közén zászlóalj nagyságú csendőrségi koncentrációt hozott létre a magyar állam vezetése. Ezen összevont csendőri erőn a Lenin-fiúk az éj leple alatt rajtaütöttek és lefegyverezték. A zászlóalj személyi állományát pedig fokozatosan szélnek eresztették.

Tragikusabb sorsa jutottak a testület vezető tisztjei. FERY Oszkár altábornagyot, valamint MENINKA János és BORHY Sándor csendőr alezredeküket a lakásukról hurcolták el. Ezt követően pedig semmit sem lehetett tudni róluk. A Tanácsköztársaság veresége után a fővárosi rendőrség derítette ki, hogy a három csendőrtisztet a Cserni-különítmény számára lefoglalt mozdony utcai tanítónőképző intézmény épületébe szállították, ahol a pincében

rohamkésekkel agyonszurkálták őket, majd holttesteiket az éj leple alatt a Dunába dobták. A Magyar Királyi Csendőrség létszáma ekkor mintegy 12 000 fő volt. A proletárdiktatúra időszakában különböző körülmények között kivégeztek egy altábornagyot, hat alezredest, egy századost, egy főhadnagyot, hat tiszthelyettest (ebben az időben a tiszthelyettes konkrét rang volt, nem pedig egy rangcsoport gyűjtőneve), négy járásőrmestert, tizenegy őrmestert és egy „csendőrt”.

FERY Oszkár, MENINKA János és BORHY Sándor csendőrtisztek bestiális meggyilkolása emlékére a Mozdony utcát átkeresztelték FERY Oszkár utcára a Tanácsköztársaság bukása után. 1945. után azonban a németek elleni ellenállásban meghalt KISS János altábornagy nevére keresztelték át az utcát, amely nevet ma is viseli.

A Tanácsköztársaság vereségét követően a kormányok hatálytalanították annak rendeleteit és visszaállították a korábbi közigazgatást, törvényeket és jogrendet, így a Magyar Királyi Csendőrséget is. A Tanácsköztársaság után reorganizálódó magyar állam csendőrségének a kötelékébe mindenkit visszavettek a régi csendőrök közül függetlenül attól, hogy a Vörös Őrségben is teljesítettek-e szolgálatot vagy sem. A testület ismét komoly eredményeket ért el a közrend megszilárdítása és fenntartása terén. Az első világháború előtti időszakhoz hasonlóan a szervezet büntetőfelületi mutatói 80 és 90+ % között mozogtak.

Magyarország területén a csendőrség harmadik feloszlására 1945-ben került sor a szovjet megszállás nyomán. A *törvényt* létrehozott testületet a magyar kormány illegálisan egy *rendelettel* oszlatta fel, nyilvánvalóan a megszálló hatalom elvárásainak megfelelően. Magyarország szuverenitása ekkor ugyanis korlátozott volt. 1945. május 10-én kelt a magyarországi csendőrséget harmadízben feloszlató 1690/1945. Me. rendelet, amelyet az Ideiglenes Nemzeti Kormány közellátási minisztereként az a FARAGHÓ Gábor is aláírta, aki egy évvel korábban a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője volt.

A két világháború közötti Magyar Királyi Csendőrség történetéről szóló könyvében KAISER Ferenc — idézve a testületet feloszlató rendeletet — így ír: „1 § (1) A m.kir. csendőrség a múlt népellenes kormányait feltétlen engedelmességgel kiszolgálta, a magyar demokratikus mozgalmakat kíméletlen eszközökkel megsemmisíteni törekedett és a magyar parasztság és a magyar munkásság ellen megszámlálhatatlan erőszakot követett el, ezért a magyar nép egységes ítéletének végrehajtása képpen az Ideiglenes Nemzeti Kormány megállapítja a magyar csendőrségnek mint testületnek a felelősségét és intézményét megszünteti, szervezetét feloszlítja. (2) Mindazok a személyek, akik a csendőrség szolgálatában állottak, szolgálatukból elbocsájtatnak. (3) A volt csendőrségi személyeknek és hozzátartozóiknak illetmény, nyugdíj és kegydíj igénye megszűnik,…” A 3. pont alól csak az „igazolnak” és hozzátartozóik, illetve az 1939. szeptember 1-je előtt elhaltak hozzátartozói nyertek felmentést. A rendelet 2. §-a foglalkozott a csendőrök igazoltatásával. Az nyerhetett igazolást, aki bizonyítani tudta, hogy: 1. Németellenes ellenállási mozgalmakban személyesen részt vett; 2. A Horthy-rendszer kormányainak rendeleteivel, intézkedéseivel, utasításaival tudatosan, vagy szolgálati mulasztásból szembeszegült; 3. Segítséget nyújtott demokratikus szervezkedéseknek vagy azokban részt vevő személyeknek....

A csendőrséget kollektíven, testületileg ítélték el. Teljes állományát leszerelték, a volt csendőrök nyugdíját is megvonták, köztük olyan emberek százaiét is, akik már a második világháború alatt sem teljesítettek aktív szolgálatot.

Minden egykori csendőr köteles volt megjelenni különleges igazoló bizottságok előtt, amelyek tagjait azok a pártok és szervezetek delegálták (FKGP, KMP, MSZDP, NPP, és a szakszervezetek), amelyek a Horthy-korszak politikai ellenfeleiként ugyancsak magukon érezhették a testület által elkövetett „megszámlálhatatlan erőszakot”. Ezek után egyáltalán nem volt meglepő, hogy a testület tagjainak több mint 90%-át nem igazolták, hiszen az igazolás feltételeinek nem feleltek, sőt nem is felelhettek meg. Amennyiben ugyanis valaki bármely pont alapján eleget tett a megkövetelt kritériumnak, az nagy valószínűséggel még

1945. előtt le is bukott és azonnal eltávolították a csendőrségtől, rosszabbik esetben azonban valószínűleg súlyos börtönbüntetésre, sőt akár halálra is ítélték. A testület korábban már említett magas rangú tisztjeit, vitéz Temesváry Endre vezérőrnagyot, vitéz Balázs-Piri Gyula és vitéz Király Gyula ezredeseket, valamint Kudar Lajos alezredest németellenes (magyarbarát) lépéseikért, még a nyilas rendszerben elhurcolták, vagy kivégezték. Hozzá kell tenni, hogy a testületben általános drill a legmagasabb rangú tisztektől eltekintve nem nagyon tűrte az önálló gondolkodást. A kapott parancsokat gondolkodás nélkül azonnal végre kellett hajtani, s a háború alatt ezek között szinte mindig akadt olyan, amely később eleve kizárta a testület volt tagjainak igazolását. A magyar közlöny 1946. augusztus 25-ei 192. száma szerint abból a közel 5 000 főből, akik addig megjelentek a bizottságok előtt, mindössze 235 főt igazoltak le. A nem igazoltak egyetlen helyen, magánál az igazoló bizottságnál fellebbezettek.

A nem igazoltak semmiféle közszolgálatot nem láthattak el. Ha egyáltalán szabadlábbon maradhattak, elsősorban a rosszul fizetett, lenézett munkákat kaphatták meg. Sokukat, akik a visszacsatolt területeken szolgáltak, kiadták a szomszédos országoknak, ahol a valós vagy vélt háborús bűnökért igen gyakran halálra ítélték őket. Családok ezrei veszítették el egzisztenciájukat, biztosnak tűnő nyugdíjak szűntek meg és a csendőrség egykori tagjai, illetve hozzátartozóik egyik pillanatról a másikra a társadalom számkivetettjeivé váltak.

A „fordulat éve” után jelentősen romlottak a volt csendőrök életkörülményei, sokukat ekkor internálták Recskre, Csepelre, Kazincbarcikára, vagy a Hortobágyra. Automatikusan internálták azokat is, akik ezidőtájt érkeztek haza a szovjet hadifogolytáborok poklából. A volt csendőrök, csendőrtisztek sorsa csupán az ötvenes évek közepétől kezdett rendeződni, amikor a kommunista rendszer legalább a szakmunkás pályákon való elhelyezkedést lehetővé tette számukra, sokan tehát így „szakiként” biztosíthatták maguk számára a biztonságosabb öregkort. Azok azonban, akik koruk miatt már nem tudtak dolgozni, gyakran igen nyomorúságos körülmények között éltek le életüket.

Az 1956-os forradalomhoz számos volt csendőr is csatlakozott. Legtöbben a nemzetőrségbe léptek be, illetve részt vettek annak megszervezésében. Az egyik leghíresebb 56-os excsendőr, Szabó bácsi (Szabó János törzsőrmester), a széna téri csoport vezetője volt. A forradalom bukása után sok volt csendőr a várható leszámolásoktól tartva emigrált.

Egészen másképp alakult azoknak a sorsa, akiket a háború vége nyugaton ért és onnan nem tértek haza Magyarországra. A szovjet megszállók elől visszavonuló csapatok legnagyobb része 1945. május 4-én a traunfalli erdőben amerikai fogságba esett. Itt már április 28-a óta működött az Egyesített Csendőrkerületek Parancsnoksága Zámory Árpád csendőr ezredes vezetésével. A tábor az I., a II., a III. és a VIII. csendőrkerületek állományából tevődött össze. Az amerikaiak nem fegyverezték le a csendőröket, hanem biztonsági erőként alkalmazták őket. A megalakuló 2 szárny, 9 őrs, 7 altiszti és 7 tiszti különítmény a környékbeli létesítmények őrzését végezte. A tábor 1945. októberéig állt fenn, amikor a lakóinak legnagyobb része hazatért Magyarországra, vagy akaratuk ellenére haza lett szállítva az amerikaiak által.

Az angol, illetve francia fogságba esőket is felhasználták karhatalmi alakulatként. A galántai III. pótcsendőrzászlóalj például egészen 1947. nyaráig látott el ilyen feladatot a brit zónában. 1945. végére az otthonról érkező hírek hatására (a testület kollektív bűnössé nyilvánítása, valamint hogy a hazatérő csendőröket már a szűrőtáborokban rendre kiemelték), a még kintmaradt csendőrök többsége igyekezett a francia megszállási zónákba menekülni. Franciaország és Magyarország között ugyanis nem állt be hadiállapot a világháború alatt, így senkit sem adtak ki az Ideiglenes Kormány kérésére. A teljes létbizonytalanság miatt itt mintegy 150-200 fő, köztük számos tiszt, lépett be az idegenlégióba. Ők később Vietnámba vagy Algériába kerültek, ahol számos volt-csendőr áldozta életét a francia trikolorért.

A nyugatra került csendőrök legnagyobb része azonban polgári állásba lépett, ahol több-kevesebb sikerrel, de megállta a helyét. A volt tisztek közül számos egyetemi oktató, pap, festő és költő került ki, de jónéhány gyáros, étteremtulajdonos és farmer is akadt soraikban. A csendőrség volt tagjainak elszánt testületi összetartozási érzése egészen napjainkig megmaradt. 1947. június 21-én az ausztriai Grazban megalakult a Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Asztaltársaság, amely 1948. november 20-tól *Bajtársi Levél* néven rendszeresen megjelenő folyóiratot adott ki. Az asztaltársaság 1949. augusztusában felvette a Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Közösség (MKCsBK) nevet. A szervezet az első időszakban a segélyezést tekintette fő feladatának, számtalan csomagot, pénzutasítványt küldve haza a nyugdíjuktól megfosztott egykori bajtársaknak és sokféleképpen segítő kezet nyújtva az idegen országokban letelepedni kényszerülőknek. 1950. szeptember 12-én Folkusházy Lajos altábornagy, volt csendőrfelügyelő vette át a közösség vezetését, aki igyekezett minden nyugatos csendőrt beszervezni az MKCsBK-ba, amely összekapcsolta a volt csendőröket világszerte, biztatva és segítve őket, hogy helyüket minden körülmények között régi mottójuk szerint „Híven, becsülettel, vitézül” állják meg.

Az évek folyamán a volt csendőrök és csendőrtisztek közösen vállalták a Közösség vezetését és a Bajtársi Levél szerkesztését, körülményeikhez képest. Így a vezetői munkák ellátásának éveit néha fedik egymást. A vezetők névsora időrendi sorrendben a következő:

Jegenyész Pál főtörzsőrmester, 1947-48, Graz, Ausztria

v. Karsay Jenő alezredes, 1948-49, Graz, Ausztria

Folkusházy Lajos altábornagy és felügyelő, 1950-58, Salzburg, Ausztria

v. Király Gyula ezredes, 1958-64, Sao Paulo, Brazília

v. Kövendy Károly (Szathmáry Károly néven is ismert) százados, 1964-73, Torontó, Kanada, aki nem csekély anyagi költség mellett kialakította a Torontó mellett fekvő vendégházat (Csendőrlaktanya és Múzeum), amelynek bevételét segélyezésre fordították, s melynek anyagát a rendszerváltás után a Budapesti Hadtörténeti Múzeumnak adományozták.

v. Vattay Ferenc ezredes, 1972-74, Buenos Aires, Argentína

Pintér Aladár ezredes, 1974, Buenos Aires, Argentína

Enyedy László főtörzsőrmester, 1974-75, Torontó, Kanada

v. baranchi Tamáska Endre százados, 1974-83, Florida, USA

v. Keresztes Lajos főtörzsőrmester, 1975-78, Calgary, Kanada

Dr. Kiss Gyula százados, 1978-94, Calgary, Kanada

v. Kiss Gábor főhadnagy, 1995-2001, Florida, USA

v. Viczián Béla hadnagy, 2001-2007, Wisconsin, USA

v. Kőrössy Zoltán, t.b. csendőr, Dr. v. Kőrössy Zoltán százados fia, 2007- , Maryland, USA

1952-ben így már 40 országban 48 csoportja működött a szervezetnek. 1958. júliusában az MKCsBK keretén belül Clevelandben (USA) megalakult a Magyar Csendőrök Családi Közössége Borgoy János csendőrőrnagy vezetésével. Ezt a mai napig igen aktív csoportot Molnár István csendőrszázados vezeti 1978 óta.

v. Kiss Gábor volt csendőrfőhadnagy már a nyolcvanas években többirányú munkát kezdett a csendőrség rehabilitációja érdekében. Az MKCsBK feladatköre lassan kibővült és figyelmét újabb feladatokra kezdte összpontosítani: a csendőrök és csendőrbarátok közötti kapcsolat-tartáson túl megőrizni a csendőr tradíciókat, emlékeket, dokumentumokat, tárgyakat, amelyek a háború és a csendőrség-ellenes kommunista hadjárat ellenére még megmaradtak; fentartani a M. Kir. Csendőrség emlékét, pl. a Hadtörténeti Múzeum udvarán felavatott emléktáblával; kutatni és tisztázni a csendőrség történelmi múltját és szerepét, a nevéhez hozzáfűzött hamis rágalmakat megcáfolni, és a csendőr név becsületét helyreállítani az egész világ előtt. Ezen új célok érdekében az MKCsBK immár évek óta együtt működik a magyarországi csendőr és történelem-kutató csoportokkal és csendőrség iránt érdeklődő

személyekkel, a 90-es évek óta évi Csendőrnapi (február 14) Konferenciát tart Floridában, amelyen a világ minden tájáról részt vettek már vendégek, s ugyancsak e célból hozta létre és fejleszti ezen honlapjukat. A 2005-ig megjelenő Bajtársi Levelet a honlap és a negyedévenkénti *Körlevél* váltotta fel.

A csendőrök kiöregedésével az MKCsBK tagságának zömét ma már csendőrleszármazottak és csendőrbarátok alkotják — közülük sokukat az MKCsBK tiszteletbeli csendőrré avatott a csendőrség érdekében kifejtett munkájukért. 2007 novemberében már nem volt a központi vezetői munkákat ellátni képes eredeti csendőr, így ezt a munkát egy volt csendőr fia, v. Körössy Zoltán, a honlap szerkesztője vette át a még élő csendőrök kívánságára. (A honlapot legifjabb fia, László készítette és rendezi, legidősebb fia, Zoltán tartja azt fenn a világhálón, és sok csendőr barát járul hozzá a tartalmához).

Bizonyos adatok szerint 1971-ben még körülbelül 3000 volt csendőr élt Magyarországon és legalább 1100 az emigrációban.¹ A rendszerváltást azonban csak nagyon kevesen élhették meg. A Magyarországon élő volt tisztek évtizedeken keresztül csak a legnagyobb titokban mertek találkozni egymással, az 1989-es rendszerváltást követően azonban rendszeressé váltak összejöveteleik és több csendőrséggel foglalkozó illetve támogató szervezet is alakulhatott. Napjainkban a testület egykori állományából már csak alig néhány százán élnek, akik még személyesen őrzik a testület emlékét.

A Magyar Királyi Csendőrség történetének tárgyalása nem lenne teljes a testület rendszerváltást követő rehabilitálásának ismertetése nélkül. Érdekes módon maga a folyamat már korábban, pontosan 1987-ben vette kezdetét, amikor a Minisztertanács 86/1987 számú rendelete minden, a mellékletben fel nem sorolt, 1960. január 1-je előtt kibocsátott kormány-, illetve minisztertanácsi rendeletet hatálytalanított. Mivel a mellékletben nem szerepelt az 1690/1945 miniszterelnöki rendelet, ezzel „de jure” már a Grósz Károly vezette minisztertanács eltörölte a Magyar Királyi Csendőrség feloszlását és bűnösségét kimondó paragrafusokat!

A testület egykori tagjai azonban valódi változásokat csak a rendszerváltást követően kezdtek érezni. Ekkor gyors egymásutánban jelentek meg a testületet, illetve annak egykori állományát rehabilitáló határozatok. 1990. november. 21-én a 93/1990. számú Kormányrendelet intézkedett az 1945 és 1963. között törvénysértő módon elítéltek nyugdíjcsökkenésének megszüntetéséről, illetve társadalombiztosítási és munkajogi helyzetük rendezéséről. Az áttörésre 1991-ben került sor. Augusztus 28-án az Alkotmánybíróság 44/1991. számú határozata alkotmányellenessé nyilvánította az 1690/1945. számú miniszterelnöki rendeletet, szeptember 2-án a 112/1991. számú Kormányrendelet pedig enyhítette a volt közszerződéses alkalmazottakat, köztük az egykori csendőröket érintő nyugdíj jogi hátrányokat. A folyamat lezárásaként jelent meg az 1992. évi XXXII. törvény az életüktől és szabadságuktól politikai okokból megfosztottak kártalanításáról. Meg kell itt jegyezni, hogy a testület kollektív rehabilitása a rendszerváltást követő intézkedések révén csak azokra vonatkozott, akiket koholt vádak alapján ítélték el vagy fosztottak meg nyugdíjuktól. A csendőrség állományának azt a kis részét, akik valóban háború, illetve emberiség ellenes bűnöket követtek el, nem rehabilitálták.

¹ KAISER Ferenc: *A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között*. Pécs, 2002, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány, 133-136.p. /Pannónia Könyvek/ A csendőrség-történeti kutatások még nem tekinthetők lezártak. A jelenlegi kutatási eredmények szerint a második világháború magyarországi harcait megelőzően a testület létszáma mintegy 23 000 fő volt. Ebbe a létszámba a karhatalmi céllal létrehozott csendőrszázadok, illetve zászlóaljok személyi állománya is beletartozott. Óvatos becslések szerint a második világháború harcaiban mintegy 4 000 fő csendőr esett el. A harcok után Magyarországon 16 800 csendőr volt. Egy részük a hadifogságból tért haza. A legénységi állomány tekintetében nincsenek pontos adatok, azonban valószínűsíthető, hogy arányaikban ugyanazt a sorsot érték meg, mint a tisztek. Magyarország szovjet megszállása után a csendőrtisztek közül 29 főt az úgynevezett népbíróságok ítélete alapján kivégeztek, 10 fő belehalt a hatóságok fizikai bántalmazásaiba, 16 fő öngyilkos lett, 15 fő pedig megjárta a Recski tábor, a magyar gulágot.

Nem szabad elfelejtkezni a csendőrség harmadik felosztása kapcsán arról a körülményről, hogy Magyarország szovjet megszállását követően a kommunisták magyarországi pártja kész, moszkvai jóváhagyással rendelkező „forgatókönyvvel” érkezett haza a Szovjetunióból a hatalom megragadásának céljából. Ennek a lényege az úgynevezett „szalámitaktika” volt. Mivel Magyarországon a kommunista és a baloldali beállítottságú személy oly kevés volt, hogy velük nem lehetett a hatalmat átvenni, ezért a jobboldalnak mindig csupán egy-egy része ellen indítottak támadást, ellehetetlenítve a megtámadottak politikai szerepvállalását. Ezáltal megosztották és gyengítették a jobboldalt. A megszálló szovjet hadsereg hatékony segítsége ellenére, kezdeti választási kudarcok után, az úgynevezett kékcédulás választási csalással sikerült a kommunistáknak egy baloldali koalíció részeként hatalomra kerülni. Hatalomra jutásukat követően először a jobboldalt számolták fel fokozatosan a „szalámitaktika” szabályainak megfelelően, majd a szövetségeseikkel is szembefordultak és azokat is megsemmisítették, így módon kizárólagos egyeduralmat biztosítva pártjuknak.

Ebbe a hatalom-megragadási politikába illett bele a csendőrség felosztása. A testület kiiktatására az ürügyet ugyan Magyarország német megszállása nyomán a zsidóság deportálásában történő részvételük szolgáltatta, azonban a csendőrség felszámolásának szükségességét — mint a polgári rendszer egyik legbiztosabb támaszának és anti-kommunista bázisának likvidálását — már jóval korábban elhatározták (Sztálin, 1937). A magyar pártállami propaganda (a Szövetségeseikkel egyetemben) 40 éven át a Magyar Királyi Csendőrséget, mint a magyarországi zsidóság deportáló szervezetét láttatta. Magyarországon azonban a zsidó etnikum döntő többsége a városokban élt, ahol e dicstelen cselekedetet a rendőrök hajtották végre. Az is megjegyzendő, hogy sem a csendőrök, sem a rendőrök nem tudták azt, hogy ki a zsidó és ki nem, mivel ilyen nyilvántartást nem vezettek a Magyar Királyságban. A Magyar Királyi Csendőrség személyi állományának jelentős része pedig nem is vett részt a deportálásokban, mert szükség volt rájuk a közbiztonság fenntartására, amely a németeknek elsőrendű érdeke volt, különösen a frontok mögötti területeken. Ezen kívül a csendőrségnek a deportálásokhoz való felhasználása a testület törvénytelen igénybevételét jelentette és ez ellen a csendőrtisztek egy része tiltakozott is. Őket a németek illetve a nyilasok elfogták, egy részüket kivégezték. Ezzel elejét vették a további ellenállásnak. Ezt követően a tisztok és a legénység egyes tagjai titokban nyújtottak segítséget a deportáltaknak úgy, hogy a németek és a nyilasok ne foghassanak gyanút. A csendőrség személyi állományának összetétele nagy vonalakban tükrözte a magyar társadalmat, nevezetesen a testületi tagok maroknyi kisebbsége értett csupán egyet a deportálásokkal. és ezek cselekedeteikkel kiváltották a többség passzív megvetését.

Józan logikával is érthetetlen egy olyan szervezet kollektív bűnösségének a megállapítása a zsidóság deportálásában, amelynek a tagjai három és fél évtizeddel korábban részt vettek az orosz és román pogromok előtt menekülő zsidó lakosság védelmében. Ezen akcióban részt vevő csendőrök közül néhányan nyugdíjasként még éltek, amikor a testületre rásütötték a kollektív felelősség bélyegét.

Összességében tehát a Magyar Királyi Csendőrséget három ízben oszlatták fel Magyarországon: 1867-ben, 1919-ben és 1945-ben, mindhárom alkalommal politikai indítékok nyomán. A felosztató hatalom jellege határozta meg a testület tagjainak további sorsát. Az első két felosztást követően a szervezetet reorganizálták mivel a polgári rend védelme érdekében szükség volt a testület tevékenységére. Harmadízben azonban a megszálló hatalom és csekély létszámú hazai szövetségeseik már arra törekedtek, hogy magát a polgári rendszert töröljék el, így annak a legbiztosabb támaszát, magát a csendőrséget igyekeztek kiiktatni, a lehető leggyorsabban és a lehető leghatékonyabban. Ezzel a rend fenntartásának az egész országra kiterjedő jogkörét a rendőrség szervezetében összpontosították. A megnövekedett feladat létszámfejlesztést igényelt. Az új testületi tagokat a kommunista

szimpatizánsokból válogatták ki. Így módon és a „B”-listázás („nem-kívánatos személyek listája”) segítségével elérték a baloldali túlsúlyt a rendőrségben. Ezáltal a rendvédelem a Kommunista Magyarországi Pártjának az irányítása alá került. (A Kommunista Magyarországi Pártját kétszer is átkeresztelték, először Magyar Kommunista Pártjává, majd Magyar Dolgozók Pártjává, ez azonban a lényegén nem változtatott.)

A magyarországi csendőr szervezet és általában a pártállamot megelőző polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek objektív megítélését nem csak a negyvenéves pártállami propaganda nehezíti. A pártállam időszakában ugyanis a polgári állam rendvédelmét ismertető irodalmat tiltólistára helyezték és megsemmisítették. Az országban csupán három-négy könyvtárban hoztak létre úgynevezett „zárt osztályt”, ahol a nem-kívánatos kiadványokból egy-egy példányt megőriztek és amelyet csak külön engedéllyel lehetett megtekinteni. Mivel ezen művekből az egész országban csupán ez a néhány példány maradt meg, gyakorlatilag ma is csupán néhány fő kutathatja a témát, annak ellenére, hogy ma már semmiféle adminisztratív szabály nem tiltja e tevékenységet. A magyar állam azonban „elfelejtette” helyreállítani e téren az elfogadható viszonyokat, például a meglévő kiadványok digitalizálásával és internetre helyezésével. Így módon — annak ellenére, hogy már mintegy 2 évtizede eltörölték a kultúrát osztályozó „tiltás, tűrés és tagadás” (hármast-T) rendszerét — tovább él a hármast „T” polgári rendszer-ellenes hatása, a Magyar Királyi Csendőrség története tekintetében mindenképp.

A.D. 2008